

MULTICULTURAL COMPETENCE AS PART OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF STUDENTS - FUTURE SPECIALISTS IN THE SPHERE OF SOCIONOMY

Bida O.A.

Abstract. *The relevance of the article is predetermined by the focus of modern pedagogy on reforming the educational system as a result of globalization in our country. In the context of integrational changes and introduction of the Bologna process to the educational system of Ukraine, possession of multicultural competence becomes a compulsory quality of modern professional skills of qualified worker of that «Person-Person» profession as the current trends of the global society in social, cultural, economic and political aspects have led to the formation of international multicultural society.*

As a result of the categorical analysis of terminological triad «competence – professional competence – multicultural competence», the conceptual importance of multicultural competence in training future specialists in socionomy based on the competency approach has been proved in the article.

The phenomenon of multicultural competence in relation to the professional competence of the future specialist in socionomy has been studied in this article. Also the content of the categories of «competence», «professional competence», «multicultural competence» has been revealed. It is proved that multicultural competence is a compulsory quality of specialist's professional competence.

Keywords: *competence, professional competence, multicultural competence, future specialists in socionomy*

ПСИХОЛОГІЧНА ОСНОВА СОЦІАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

УДК 159:371.15

Булгакова О.Ю.

Психологічна основа соціальної взаємодії визначається шляхом посилення на складові спрямованості особистості як системи стійких мотивацій, що як чинник життєдіяльності визначає її стратегію. Стверджується, що система особистісних установок утворює основу стратегічної спрямованості особистості як психологічного утворення, похідного від бачення особою себе у контексті відносин із певним соціумним оточенням. Стратегічна спрямованість особистості відображує індивідуальний стиль діяльності та загострення окремих рис характеру, які є наслідком вирішення постійних актуальних проблем.

Ключові слова: *соціальна взаємодія, спрямованість особистості, особистісна установка, стратегічна спрямованість особистості.*

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ ОСНОВА СОЦИАЛЬНОГО ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Булгакова Е. Ю.

Психологическая основа социального взаимодействия определяется путем указания на элементы в направленности личности как системы устойчивых мотиваций, как фактор жизнедеятельности, определяющий ее стратегию. Утверждается, что система личностных установок образует основу стратегической направленности личности как психологического образования, производного от видения человеком себя в контексте отношений с определенным социальным окружением. Стратегическая направленность личности отражает индивидуальный стиль деятельности и заострение отдельных черт характера, являющихся следствием разрешения актуальных проблем.

Ключевые слова: социальное взаимодействие, направленность личности, личностная установка, стратегическая направленность личности.

PSYCHOLOGICAL BASIS OF SOCIAL CO-OPERATION

Bulgakova E. Yu.

The psychological basis of social co-operation is defined by pointing on the elements in the personality orientation which is a system of permanent motivations that as a factor of the vital functions determines its strategy. It was confirmed that a system of the personality attitudes forms the basis of the strategic orientation of the personality which is a psychological unit derivative from the self-perception in the context of the relationships with the certain social surroundings. The strategic orientation of the personality reflects an individual activity style and sharpening the certain character traits which are the consequence of the permanent problem solving.

Keywords: social co-operation, personality orientation, personality attitude, personality strategic orientation.

Питання про психологічну основу соціальної взаємодії у самому загальному вигляді постає як питання про джерело активності особистості, відповідь на яке у вітчизняній психології знаходиться у посиланні на систему потреб [10, с. 287]. Це означає, що кожний з учасників соціальної взаємодії «звіряє» свої дії в ній із тим, наскільки вони відповідають його власним потребам. Виникає, однак, водночас питання про те, що конкретно означає вираз «власні потреби», які і визначають особистісний підтекст будь-якої взаємодії.

Психологічну основу соціальної взаємодії як певний особистісний підтекст у соціальній взаємодії можна конкретизувати посиланнями на складові спрямованості особистості (*інтереси, переконання, світогляд, прагнення, наміри, установки*), вважаючи можливими наступні співвідношення спрямованості та умови взаємодії: а) провідні мотивації більше за мотивацію, якої вимагають умови взаємодії; можлива позаситуативна активність (спрямованість > взаємодія); б) провідні мотивації менше за мотивацію, якої вимага-

ють умови взаємодії; активність потребує додаткового стимулювання (спрямованість < взаємодія); в) провідні мотивації відповідні мотивації, якої вимагають умови взаємодії (спрямованість = взаємодія).

У соціальній взаємодії можливі наступні співвідношення спрямованості її учасників та умов взаємодії: 1) провідні мотивації кожного із учасників переважають над мотивацією, якої вимагають умови взаємодії, і спонукають їх до позаситуативної активності); 2) провідні мотивації одного із учасників більше, а в іншого менше за мотивацію, якої вимагають умови взаємодії; 3) в обох діячів провідні мотивації менше за мотивацію, якої вимагають умови взаємодії і, отже, потребують додаткового стимулювання.

Розглядаючи питання про вплив спрямованості особистості на змістовні і процесуальні (динамічні) ознаки соціальної взаємодії, ми необхідним чином доходимо висновку про те, що *спрямованість як система стійких мотивацій є чинником життєдіяльності, який визначає її стратегію.*

Життєва стратегія характеризується за допомогою таких ознак, як: а) постійне узгодження свого життя із своїми індивідуальними можливостями; б) перетворення умов, ситуацій життя відповідно до власних цінностей; в) відстоювання головною; г) пошук себе [див. 1]. Її головним механізмом є, на нашу думку, система особистісних установок (готовність бути особистістю певного типу) [див. 4], в яких відтворюється загальний соціальний (соціумний) досвід індивіда та його стійке уявлення про себе з огляду на своє ідеальне «Я». Особистісна установка, за Л.К.Велитченком, є суб'єктивна орієнтація на способи поведінки і діяльності, що забезпечують можливості самоствердження відповідно до Я-концепції, відповідна їм готовність до реалізації схем поведінки у підходящих їм діях [4].

Вважаємо, що поняття особистісної установки має відношення до глибинних утворень, які за певних умов можуть рефлексуватись особою з тією чи іншою мірою визначеності, а також відноситись до тих чи інших рольових рівнів (Дитина, Батько, Дорослий). Особистісні установки, як і всі інші «готовності діяти», визначають програмування дій на основі минулого досвіду, соціальних і особистісних критеріїв [див. 12, с. 715].

Поняття соціальної установки (Г.Спенсер, У.Томас, Ф.Знанецький) містить такі ознаки, як стійка система уявлень особи про об'єкт або подію, сукупність зв'язаних з ним емоційних станів, що спонукають її до певних дій. У зв'язку з цим у структурі соціальної установки прийнято виокремлювати такі складові, як когнітивний компонент (знання про об'єкт, оцінки думки і переконання), емоційний (система почуттів, зв'язаних у людини з відповідним об'єктом або подією), поведінковий компонент (схильність до певних дій відносно об'єкту) [9, с. 382, 383].

Міркуючи про стратегічну спрямованість за ознаками *особистісної та соціальної* установки, ми доходимо висновку про те, що вона, у цілому, ґрунтується на системі цінностей особистості, яка може бути конкретизована за допомогою таких додаткових ознак, як *знання про об'єкт, оцінні судження про нього, ставлення та відповідна їм поведінка.* Це означає, що стратегічна спрямованість особистості є похідним психологічним утворенням від бачення особою себе у контексті відносин із певним соціумним оточенням. Це утворення має, по суті справи, ознаки суб'єктивної картини світу, яка, у цілому, є визначальною у програмуванні особою своєї життєдіяльності.

Образ світу (картина світу, модель універсуму, схема реальності) відображає уявлення людини про світ, інших людей, про себе і свою діяльність. У вітчизняній психології постулюється, що образ світу є похідним від системного характеру діяльності (життєдіяльності). Він змінюється під впливом системи значень, які є результатом сукупної суспільної практики, а також пізнавальних гіпотез, що протистоять зовнішнім стимулам [10, с. 21-242].

Зазвичай у структурі соціальної взаємодії вказують на ситуацію як елемент, не визначаючи її зміст, модальність. Поняття образ світу вказує на особливості індивідуального бачення, основою якого є Я-концепція, самооцінка, рівень домагань. На нашу думку, поняття «ситуація» належить за своєю суттю до поняття «образ світу» у значенні його складової. Відтак, до змісту поняття «ситуація» мають належати ознаки Я-концепція, самооцінка, рівень домагань як складові поняття «образ світу».

Поняття «рівень домагань» (К. Левін) містить такі ознаки, як: а) бажаний рівень досягнень, самооцінки, потреба в них; б) переживання успіху/неуспіху; в) зсув рівня домагань у сферу більш важких/більш легких завдань; г) впевненість/непевненість у своїх силах, уникнення ситуацій зматання тощо. Проявляється по відношенню до окремих сфер діяльності, людських стосунків відповідно до розумових і моральних якостей цілісної особистості. В основі такого рівня домагань лежить цілісна оцінка себе як особистості, яка володіє необхідними можливостями [9, с. 378 – 379; 10, с. 417].

Поняття «рівень домагань» функціонально і змістовно зв'язано з поняттям «мотив досягнення» (Д. Мак-Клееланд, Дж. Аткинсон, Г. Хекхаузен). До змісту цього поняття належать ознаки: а) стійке прагнення до успіхів у різних видах діяльності та у житті; б) особливості (орієнтації, інтенсивність, послідовність) поведінкових актів, пов'язаних з досягненням успіхів; в) прижиттєвого формування; г) зв'язок з афективно забарвленими емоційними асоціаціями як підкріплення спонукальної основи [10, с. 99]; д) існування у соціально значущій діяльності; е) наявність завдання та стандарту якості виконання; є) наявність протилежних тенденцій досягнення успіху/уникнення неуспіху [9, с. 198].

Зазначимо, що досягнення успіху, як правило, передбачає наявність в особі певного плану отримання результату та його реалізацію, відповідно існуючим стандартам і умовам виконуваного завдання. До необхідних умов слід додати такі якості, як ініціативність – характеристику поведінки, що відображає її ініціацію внутрішньою спонукою та активність – характеристику поведінки, що відображає інтенсивність дій з досягнення мети.

Уникнення неуспіху є захисне ухилення від прийняття завдання, виконання якого зв'язане з можливою невдачею. Воно є характеристикою поведінки, що відображає особливості самооцінки людини в контексті завдань певного рівня труднощі.

У цілому, проблему психологічної основи соціальної взаємодії можна схарактеризувати у термінах концепції ставлень особистості (О.Ф. Лазурський, В.М.М'ясищев), в якій постулюється, що психологічним осередком особистості є індивідуально-цілісна система її суб'єктивно-оцінних, свідомо-вибіркових ставлень до дійсності, які визначають особливості переживань, сприйняття, поведінкових реакцій особи. В основі цієї системи лежить досвід взаємин з іншими людьми [10, с. 258].

Слідуючи цим твердженням, ми можемо зробити висновок про те, що особливості соціумних інтеракцій спричиняють в особі ті чи інші переживання, формуючи позитивний або негативний досвід, що спонукають її до відповідних дій, модальність яких визначається особливостями її нервової системи (силою, рухливістю, врівноваженістю нервових процесів).

Таким чином, доходимо умовиводу про те, що система «дія – дія у відповідь», яка є прагматичною основою системи «суб'єкт – суб'єкт», виступає визначальним базисом у виникненні та подальшому онтогенетичному розвитку психологічної основи (функціональної системи) інтерактивних взаємин взагалі та соціальної взаємодії зокрема.

Положення про ставлення як психологічне осереддя особистості вказує на необхідність звернутись до поняття «переживання», яке позначає наслідок ставлення (система «вплив – ставлення – переживання»). Оскільки переживання є емоційним відгуком на явище дійсності як на подію у власному житті [10, с. 270-271], оскільки у ставленні криється оцінка даного явища як події, значущої/незначущої для особистості.

Для того, щоб оцінити явище як подію, необхідно мати певну сукупність (систему) цінностей, яка містить відповідну систему критеріїв, необхідних для оцінювання. Ціннісні орієнтації виявляються в цілях, ідеалах, переконаннях, інтересах як змістовній стороні спрямованості особистості, є наслідком засвоєного соціального досвіду [10, с. 441-442] і вказують на значущість (особистісний смисл) для індивіда предметів або явищ соціальної дійсності [9, с. 400].

Природно, що особа, згідно із зазначеним, завжди буде прагнути до того, що має для неї особистісний смисл, і буде уникати того, що не має особистісного смислу («особистісне безглуздя»). Отже, систему «вплив – ставлення – переживання», якщо її конкретизувати згідно із наведеними міркуваннями, можна перетворити на систему «вплив – ставлення: особистісний смисл/особистісне «безглуздя» – переживання: подія/не подія».

Особистісний смисл виражає *ставлення* до об'єктивних явищ, що усвідомлюються [7, с. 302] як система потенційних цілей і установок [4].

Із наведеного випливає, що система ставлень (осереддя особистості) може бути конкретизована за допомогою системи «вплив – ставлення – переживання» і її трансформації у систему «вплив – ставлення: особистісний смисл/особистісне «безглуздя» – переживання: подія/не подія», де особистісний смисл постає як система цілей і установок.

Оскільки осереддя особистості, за В.М. М'ясищевим, є система ставлень, а ставлення особи до явищ, що усвідомлюються, за О.М. Леонтьєвим, визначається як особистісний смисл, оскільки можна зробити висновок про те, що *осереддя особистості є система смислів*. Це означає, що *буття особи не тільки набуває смислу завдяки активному впровадженню особистісних смислів у практику повсякденного життя, але й вона постає як особистість у процесі такого «впровадження»*.

Якщо продовжити міркування у напрямку головної мети даної статті – визначення психологічної основи соціальної взаємодії, то ми необхідним чином маємо дійти висновку про те, що таку основу слід зобразити за допомогою таких узагальнюючих понять, як *особистісний смисл, ціннісні орієн-*

тації, спрямованість особистості, до яких додаються такі підпорядковані (інструментальні) поняття, як *рівень домагань, соціальна, особистісна установка*.

Вище ми зазначали, що *психологічною основою стратегічної спрямованості* є дихотомія «образ «Я» – образ світу», яка у більш деталізованому вигляді постає як «контекстуальний образ «Я» – осереддя образу світу». На даному етапі дослідження ми маємо конкретизувати цю схему міркуваннями стосовно такого запропонованого нами теоретичного конструкту, як «*стратегічні паттерни соціумної поведінки*».

Дамо наступні пояснення до цього конструкту, посилаючись на відповідні літературні джерела. Оскільки головною рушійною силою розвитку особистості є природжене прагнення людини до самоздійснення (Ш.Бюлер), прагнення до компенсації «комплексу меншовартості» (А.Адлер), остільки стратегічні паттерни соціумної поведінки відображують рефлексивні/арефлексивні уявлення/переживання, пов'язані з ідеєю самоздійснення (Ш.Бюлер), самоактуалізації (А.Маслоу) тощо. Так, зокрема, почуття власної недостатності, меншовартості, що сходять до витоків онтогенезу (викликається слабкістю дитини, обмеженістю її сил, залежністю від дорослих; посилюється під впливом невдач), вимагає постійної компенсації [3, с. 230], що у той чи інший спосіб виявляється у паттернах соціумної поведінки.

У певній мірі присутність у паттернах соціумної поведінки людини визначального прагнення до самоздійснення можна знайти у так званій стратегічній і тактичній психології, що ґрунтуються на біогенетиці і соціальній активності, і які спрямовані на пошук змісту загальних установок, намірів, цілей, завдань, дослідження несвідомих, малоусвідомлених явищ («внутрішній голос») у соціальній активності [див. 6].

Розглядаючи нашу проблему з цього кута зору, ми повинні спеціально наголосити на тому, що стратегічна спрямованість не обов'язково має усвідомлюватись особою у ситуації взаємодії. Вважаємо, що вона проявляється як певний «особистісний підтекст», в якому містяться діадні співвідношення (і за ідеальних умов – поєднання) «об'єктивних смислів» ситуації (завдання, задачі) взаємодії і «суб'єктивних (особистісних) смислів» діяча (діячів). Саме це співвідношення, як ми вважаємо, є вказівкою на те, як відбувається «особистісне прочитання» особою змісту інтерактивної ситуації, на підставі якого вона приймає рішення стосовно того чи іншого способу поведінки або дії у відповідь.

Зазначимо, що прийняття рішення як центральний процес у переробці інформації і психічній регуляції здійснюється згідно з прийнятою метою і способами (послідовність дій) на основі певних критеріїв оцінки і правил вибору, а також побудований при необхідності концептуальній моделі [див. 10, с. 292]. Із цього випливає, що кожний з учасників взаємодії не тільки «переробляє інформацію», яку містить ситуація (завдання, задача) взаємодії, але й створює її *власну концептуальну модель*, в якій, як ми вважаємо, завжди присутня ідея власної особистості з огляду на її самоздійснення (Ш.Бюлер), самоактуалізацію (А.Маслоу), особистісне зростання (К.Роджерс) тощо.

Ідея того явища, яку ми визначаємо як стратегічну спрямованість, досить добре простежується в описах поняття життєвого шляху. О.В.Белановська

наводить погляди на життєвий шлях Ш.Бюлер (реалізація особою самої себе), С.Л.Рубінштейна (рух до досконалості), К.О.Абульханової-Славської (визначення свого місця в формах соціального життя). Міркуючи про життєвий шлях, вона вказує на такі явища, як *особистісне зростання* (спонтанні зміни у внутрішньому світі людини у зв'язку із конструктивним опануванням середовища та співпраці з іншими людьми), *способи захисту «Я»* (запобігання втраті самоповаги шляхом спотворення дійсного стану речей) [див. 2].

Розглядаючи психологічний захист як систему стабілізації особистості за допомогою *уєунення почуття тривоги*, пов'язаного з *усвідомленням конфлікту* [10, с. 121-122], а особистість (осереддя особистості) – як систему особистісних смислів, ми, вказуючи на *перелік психологічних захистів* (витискання, заперечення, проєкція, ідентифікація, регресія, ізоляція, раціоналізація, конверсія тощо), і виокремлюючи у ньому *провідний для даної особи захист*, ми водночас вказуємо на *типову рису* поведінки, яка визначає *особистісно-типове* у соціальній взаємодії і, отже, те, що ми позначили як *стратегічну спрямованість*. У даному випадку йдеться про прагнення особи і будь-який спосіб захистити свої цінності від «руйнування», що і є стратегічною метою особи у даному («захисному») плані.

Словосполучення «стратегічна спрямованість» може бути схарактеризовано шляхом посилення на уявлення К.О.Абульханової-Славської про деяку *усвідомлену або неусвідомлену програму*, передуючу активності особи або наступну за нею, «в якій так чи інакше моделюється весь (або частково) контекст її активності, передбачуються її наслідки, оцінки оточуючих, запит суспільства або групи на цю активність» [1]. Така програма є результатом співвідношення життєвих вимог з активністю, цінностями та способом самоствердження тієї чи іншої особи [1].

Стратегія також трактується як спільний прояв двох функцій (програмної, творчої) з неузгодження [8]. Називаються, наприклад, такі стратегії, як: стратегія *боротьби* (боротьба за існування; оточуючі бачать натиск, впевненість; норавливість і упертість; бажання мати, володіти), *зневаги* (створюються проблеми для оточуючих; сприймається як дезорганізація), *вдосконалення* (прагнення до досягнення гармонії, поліпшення, творення, більше робити, чим говорити).

Із вищезазначеного випливає, що основою ознакою у понятті «стратегія» є ознаки функції (функціонування), яка є похідною від типу особистості, її найбільш виражених рис (вираженої риси), які зазвичай позначають терміном «акцентуація».

Розглядаючи акцентуацію як надмірну вираженість, загострення окремих рис характеру у значенні крайнього виразу норми [10, с. 15], що є наслідком сприйнятливості людини до психотравмуючих впливів сімейного, соціального оточення, професійної діяльності, фізичного здоров'я [10, с. 15-17], ми тим самим вказуємо на те, що функціонування особистості згідно з її провідною стратегією є, у цілому, продовженням тієї лінії (модусу, типу) поведінки, яка «історично складалася» під впливом життєвих обставин.

Наведене означає, що між поняттями «стратегія» і «стратегічна спрямованість» має існувати відмінність саме у плані рефлексування способу досягнення складної мети шляхом ефективного використання наявних ресурсів

[11]. Із цього судження випливає, що рефлексуванню підлягають як мета взагалі та її складові, так і ресурсний стан вирішуваної проблеми. До цих міркувань слід, на нашу думку, додати, що саме індивід розглядає як мету, і які способи він вважає за ефективні і найбільш придатні для себе.

Стосовно вибору способу дії слід зазначити, що у цьому плані існують «досвідні» аспекти дії, що, у цілому, сходять до загального досвіду особи, в якому закріплені ті способи, які у минулому призводили до позитивного результату. Інакше кажучи, позитивний результат є системоутворюючою основою відповідно до суб'єктивного уявлення самого діяча про «бажане належне». Вважаємо, що уявлення діяча про належне (рівень виконання, якість результату тощо) є опосередкованою психологічною характеристикою самого діяча.

Якщо застосувати поняття індивідуального стилю діяльності, змістовними ознаками якого є стійка система прийомів і способів діяльності, обумовлена певними особистими якостями, як засіб ефективного пристосування до об'єктивних вимог [5], то ми неминуче звернемо увагу на те, що саме особистісні якості спричиняють формування *модусу* дії, додаючи їй неповторних ознак, які ми з повним правом можемо назвати «авторськими».

Із наведених міркувань випливає наступне. По-перше, поняття стратегії містить цілком визначене уявлення про усвідомлювану *мету* і набір *засобів* для її досягнення. По-друге, уявлення про мету є похідним від суб'єктивного уявлення про належне і, отже, *цінне* у даній ситуації. По-третє, спосіб досягнення проміжних цілей відображає *психологічні особливості самого діяча*, і сходять до його минулого досвіду. В-четвертих, наявність у стратегії неусвідомлюваних явищ дає підставу говорити про таке явище, як стратегічна спрямованість, яке не тільки є присутньою у дії, що виконується, але й відображає *індивідуальний стиль діяльності* та загострення окремих рис характеру, які є наслідком постійного вирішення постійних актуальних проблем.

Література

1. Абульханова-Славская, К.А. Стратегия жизни / К.А.Абульханова-Славская. — М. : Мысль, 1991. — 299 с.
2. Белановская, О. В. Психология личности: Учеб. пособие / О. В. Белановская. — Мн. : БГПУ им. М. Танка, 2001. — 226 с.
3. Большой психологический словарь / Сост. и общ. ред. Б.Г.Мещеряков, В.П.Зинченко. 3-е издание. — Спб. : Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. — 672 с.
4. Велитченко, Л.К. Педагогічна взаємодія: теоретичні основи психологічного аналізу. Монографія /Л.К. Велитченко. — Одеса, 2005. — 355 с.
5. Климов, Е.А. Индивидуальный стиль деятельности / Е.А.Климов // Психология индивидуальных различий / Под ред. Ю.Б. Гиппенрейтер, В.Я. Романова. — М. : Изд-во МГУ, 1982. — С. 74-77.
6. Концептуальная психология. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.coolreferat.com/Концептуальная_психология.
7. Леонтьев А.Н. Избранные психологические произведения: В 2 т. / А.Н. Леонтьев. — М. : Педагогика, 1983. — Т. 2: Функционирование различных форм психического отражения. Психологическая теория деятельности. — 320 с.
8. Ментальная модель типа (по материалам лекций Е.В.Шепетько, Екатеринбург, 1993-95 гг.). [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://model-a.narod.ru/modela3.html>

9. Психологический словарь / Под ред. В.В.Давыдова, А.В.Запорожца, Б.Ф. Ломова и др. — М. : Педагогика, 1983. — 448 с.

10. Психология. Словарь / Под общ. ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского. —М. : Политиздат, 1990. — 494 с.

11. Стратегия. [Электронный ресурс]. — Режим доступа : ru.wikipedia.org/Стратегия

12. Юрчук, В.В. Современный словарь по психологии / В.В.Юрчук. — Мн. : Современное слово, 1998. — 768 с.

PSYCHOLOGICAL BASIS OF SOCIAL CO-OPERATION

BULGAKOVA E. Yu.

The psychological basis of social co-operation is defined by pointing on the elements in the personality orientation which is a system of permanent motivations that as a factor of the vital functions determines its strategy. It was confirmed that a system of the personality attitudes forms the basis of the strategic orientation of the personality which is a psychological unit derivative from the self-perception in the context of the relationships with the certain social surroundings. The concepts of social and personality attitudes are examined. It was proved that these attitudes contain such additional features as knowledge about an object, evaluation judgements about it, its relations and behavior. In the structure of social co-operation such elements are selected as features of individual are visions the situations, which are based on the features of the self-concept, selfesteem, level of claims. In general the individual vision goes back to the psychological kernel of the personality as a system of its subjectively evaluation, consciously selective attitudes toward reality which determine the features of its experiencing, the system, behavioral reactions. The conclusion is formulated about the system «action – return action» as a pragmatic basis of the system «subject – subject». It is a psychological base of the development of the interactive mutual relations in general and the social co-operation, in particular. It is proved that the system «action – response» is based on the social behavior patterns which ascend to the personality strategic orientation and contains the functional features. The personality strategic orientation represents the individual activity style and sharpening of separate character traits which are the consequence of the decisions of permanent issues of the day.

Keywords: social co-operation, personality orientation, personality attitude, personality strategic orientation/

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА У ВНЗ ЯК КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ

УДК 159:371.15

Велитченко Л.К.

У статті наголошується значення цілісного інваріантного образу професійної праці як психологічного регулятора професійної діяльності, що ґрунтується на відповідних інваріантах діяльнос-